

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za pol godine K 6. — Za Sibenik na godinu donasnjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12. suviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuzivo u Sibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 6 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Vrludanje.

Današnji politički položaj koliko u Banovini toliko u Dalmaciji pruža nam jasnu sliku svega onoga, što neminovno čeka svaki narod, kad se stranke njegove ili njegovim imenom okrivljavaju, Naravno je tada, da narod dobije takovih vlada, koje takodjer rade protiv njemu, otežavajuć mu na sve moguće načine i napredak i slobodu.

U Banovini je u ovom pogledu sada još jasnije nego u ikom dijelu hrvatskog naroda. Što se tamo vidi i zbiva, nije nego plod nezobližnog shvaćanja političkih dužnosti i političkog morala, nije nego mrzaka utjeka za vladom ili do vlade, nije nego zorno napuštanje oštre i muzevne borbe, koja se inače znade toliko naglasivati i u kojoj se obćenito vidi jedini uspjeh osvojenosti narodnih vrhovnih tražbina.

U Dalmaciji imamo od vlade narkotiziranu tobožnju većinu, koja nije drugo, nego pogoršano novo izdanje starih „narodnjaka“ u doba najvećeg njihovog oportunizma. Tom narkozom kao da su već zarazeni i one njekje stranke, koje su od te tobožnje većine, od te utvare, odklanjale glavom i prezirom i zgražanjem stranke koje su se od utvare ili odcielile ili na nju grmile u svetom žaru svog radikalstva.

Mi smo ove prilike, ove promjene redovito i postepeno bilježili, a osobito nam je bilo danas konstatovati, kako narod i sam uviđa, da su ga sve stranke jednostavno izigrale i iz pravaške. Pravaška stranka u Dalmaciji, ona prava predstavnica Starčevićeve nauke i borbe, te pravaška stranka u Banovini, ona, koja je znala u najtežem času spasiti tu nauku i uzdržati tu borbu, razkrstivši se sa političkim špekulantom i mešetarima, ostadeš jedine na narodnom poprištu uztrajne i dosljedne, — jamčee narod i svojim radom i svojim ljudima, da neće nikad ni za dlaku odstupiti od te borbe i od te nauke, već da će ova dapače sačuvati uvijek čistu, nepatvorenu, svetu, ma koliko se protivi pravaškoj ideji radilo i rovalo, ma koliko sve druge stranke nastoje, da pravaštvu smetaju.

Nema sumnje, iskreno, poživno, pravaštvo danas je jedina stranka, u koju narod može da pouzdano gleda i koju mora pouzdano podupirati. U pravaštvu je samopriegor, odlučnost, tvrda volja, nesebičnost, iskrenost i nepopustljivost. Na pravaštvo ne djeluju obziri, ne djeluju uplivi ni s desna ni s lijeva, a najmanje oni ozgor, koji su drugim strankama koliko od odlučne, toliko i od udesne važnosti. Politika stranke prava sve, svagdje je, u svakom pitanju uvijek samo hrvatska, ona ne pozna druge preče borbe nego borbu državno-pravnu, borbu za uzpostavu hrvatske države, dočim druge stranke toj borbi predpostavljaju druga nastojanja, koja još nikad nisu dovela do ničega korisna za narod hrvatski, nego su

samo osporila i otežala jedinstvenu radnju naroda za njegovu cjelokupnost i slobodu.

Ova nastojanja raznih stranaka, koja se tako očito odvajaju od čiste državopravne borbe, koja su na dnevni red iznosila i iznose sad ovo sad ono pitanje, da ga poprate zaglušnom reklamom i izazivanjem narodnog interesa kao za pitanje velike, obćenite narodne koristi, — ova nastojanja — velimo — nisu drugo u našim očima nego upljuje vladajućeg sistema, zabave koje ljudima tih stranaka nameću ljudi sistema, samo da ona glavna i najpreča borba, tj. državopravna, koja hoće i provadja samo stranka prava, bude oslabljena, pomaknuta u drugi red i da njom ne bude narod zavlačen.

Po svemu se vidi, da razne naše stranke stoje ili posredno ili neposredno pod nepravnom vladodržacima, da te im ili silepo ili nesvjestivo služe, a ove su stranke baš one, koje najviše reče na stranku prava, jer vide u njoj najčistu svoju protivnicu, protivnicu svakoga, koji se igra roblja i koji hoće da narod strada kao roblje, da ne bude gospodar svoga na svome.

Postupanje stranaka u Banovini, u Dalmaciji, a na žalost i drugdje u hrvatskim zemljama nije nego prosto i kukavno vrludanje, do kojega nije nikad spala ni će ikad spasti jedina stranka prava, jer joj je najviše do časti i ponosa naroda hrvatskoga.

Vrludanju tih stranaka može se učiniti kraj; može učiniti mu kraj sam narod, koji će, uviđajući sve više pogubnost tog vrludanja, prionuti još žestee da podupre stranku prava, jedinu njegovu predstavicu i pobornicu za njegovu pravicu, za njegove ideale.

Stranka prava, računajući na tu podporu, nastavit će svojim radom, svojom borbom, a i svojom organizacijom, te će uspjjeti, da se i drugim stranke ili okane vrludanja ili da ih naprosto nestane sa političkog polja.

Od ljudi zavisnih od vlada treba se izpripriliti, jer su oni najveće zlo po narod. Oni za nj ne mogu ništa da učine, oni su igračka u rukama vladodržaca i njihovih organa.

— dia —

Sibenik, 17. ožujka.

Odjeci Friedjungova procesa. O Friedjungovom procesu, čim je svršio, rekli smo da je služio koaliciji kao komisija, pred kojom je ona potagala izpite. A da je koalicija tako shvatila svoj položaj nije se čuditi. Od postanka hileplja je za vladom pod kojom god ctenom. Osobito je hlepio za vladom posle njekog doba u staro grad, zastupstvo plenarnu skupštinu, gdje se ovaj zaključak odbora ponovno odobrio. A onda tek dolazi skupština novoga gradskoga, zastupstva, gdje će se novi zastupnici zavjeriti liza loga pak dolazi skupština, na kojoj će se birati novi gradonačelnik.

— dia —

— dia —

— dia —

dima koji predstavljaju narode, narodne želje i prava a ne sa ljudima koji predstavljaju samo sebe i svoje osobe. Ovima se kadkada po što god dobaci samo, kao n. pr. Bankinju itd.

Sa tim tobožnjim pregovorima koalicije bilo je po riečima G. Šupila ovako:

„Najprvo moram reći, da u onim pregovorima stanovita gospođa u koaliciji, čim su vidjeli Baerereithera odmah su pali na trbuhe i bili bi pristali i na jednu lošiju izjavu Friedjungovu, jer da treba nekome tu uslugu učiniti. Zato je bilo dosta prepranja, dok se je Friedjungov poraz mogao ipak jače acentuirati nego li su to stanoviti faktori želiti i htjeli. Njegova Preuzvišenost dr. Baerereither, nije ni jednom rieči spomenuo ona imena, o kojima smo u ostalom svi znali i mislili. Najmanje je rekao, da je on došao kao njihov posrednik.“

I zato, ako je ikogod od koalicije kod makar kojih viših faktora išao pozivati posredništvo dra. Baerereithera, te spominjati kakva imena u ime kojih da je ovaj pregovarao sa koalicijom, taj je sigurno dobio takav dementi, da će ga se za dugo sjećati.“

Političke vesti.

Naknadni izbori za hrvatski sabor za izpraženje kotare, koje je koalicija obećala madžaronima, obaviti će se odmah iza Uzkrsa, a onda će se sabor sastati na ponovno zasjedanje. Izbori su cjelokupni obavljeni zadnji put na 27. i 28. veljače 1908. Sabor sazvan je za 12. ožujka 1908. i tada je svečano otvoren. U toj sjednici predali su članovi sabora svoje vjerodajnice (banke pozivnice), te su bili izabrani verifikacioni odsjeci. Drugi dan su odbori viećali i podnili svoja izvješća, koja su imala u slijedeći za 14. ožujka 1908. određenoj sjednici doći na dnevni red. Nu u drugoj sjednici je sabor prethodnim odpisom od 3 ožujka 1908. odgodjen na nezvijestno vrijeme. Sada sazvani sabor ima ondje nastaviti, gdje je prekinuo 14. ožujka 1908. t. j. verifikirati pojedine mandate.

Verifikacija novih gradskih zagrebačkih zastupnika. Na 10. o. mj. posle podne održao je samoupravni odbor starog grad. zastupstva svoju sjednicu. Jedini je bio predmet vijećanja: verifikacija mandata novoizabranih grad. zastupnika. Sjednica je bila brojno posječena. Sa 25 glasova protiv 13 frankovačkih odobreni su mandati svoju novoizabranih gradskih zastupnika, te odbijen prosjed frankovaca protiv izbora u 3 izborništvu. U ponedjeljak držalo je staro grad. zastupstvo plenarnu skupštinu, gdje se ovaj zaključak odbora ponovno odobrio. A onda tek dolazi skupština novoga gradskoga, zastupstva, gdje će se novi zastupnici zavjeriti liza loga pak dolazi skupština, na kojoj će se birati novi gradonačelnik.

Razkol u stranci dra. Franka. Zagrebačke novine donose, da se ponovno radi o

razkolu u stranci dra. Franka. Već od više vremena govori se, da je jedan od uglednijih članova stranke Dr. Prebeg, nezadovoljan s vodstvom te da kani razstati se sa svojim dosadanjim drugovima i osnovati novu stranku. Sada pako ponovno donaha viest, da i dr. Kršnjavi namjerava otići te skupa sa dvama Čuvajima i s drugim poznatim madžaronima osnovati unio-nističku stranku. Još se nezna da li su ove viesti točne, ali skoro sve novine zagrebačke to donose.

Bienertov položaj. Narodni zastupnik Seitz stavio je predlog da se vladina zakonska osnova o novom zajmu stavi kao zadnja točka dnevnoga reda. Parlament je primio taj predlog. Politički krugovi ne smatraju to nikako porazom vlade, jer ova može još uvijek u najgorjem slučaju sklopiti takozvani kontokorentni zajam. U ostalom nije kod glasanja većina parlamenta i onako bila na okupu, 28 kršćanskih sociala bijahu u gradskoj viećnici, a isto tako bijaše odsutno 16 Poljaka. Imalo se ponovno glasaovati o tom predlogu. Stranaci vodje pozvali su ozbiljno sve članove, neka prisustvuju dotičnoj sjednici. Prvi posjedak toga glasanja jest, da neće uzliediti za sada rekonstrukcija kabineta. Ministar predsjednik osigurati će si ponajprije još veću većinu, da ne bude opte izrgnut ovako neugodnom položaju, u kakav je dospio usljed spomenutog glasanja. Tek nakon toga pristupiti će premijer na rekonstrukciju kabineta.

Ugarski narodi i novi izbori. „Slovensky Denik“, list zastupnika Hodže, javlja, da će sve narodnostne stranke poći u izbore sa programom, u kojem traže, da vlada ukine Apponyevu naredbu, i da se nastavni zakon podvrgne reviziji. Koalicija je htjela, da spriječi neodvisni odgoj naroda, i da ga tako duševno podjarni. U drugu ruku htjela je koalicija da madjarizira i to bez milosrdja. Ta madjarizacija bila je tako nasilna, da je i sam Svinistički Tisza pronašao, da je to ipak previše. Apponyev nastavi zak. stavio je učitelje pod pravu pravcu policijsku pazu. Za to će sve narodnosti zahtievati od novoga sabora, da nastavne zakone od god. 1907. podvrgne reviziji. U Szilagy Szardinu odbrđavali su zastupnici rumunjske stranke konferenciju, u kojoj se je razpravljalo 1. o razpustu sabora i kandidaturama; 2. o stanovištu prema novoj vladi; 3. o govoru grofa Tisze glede Appnyeve naredbe. Rumunjski zastupnici su stvorili konkretne zaključke glede kandidatura, te organizacija u izbornim kotarima, zatim o tome, pod kojim će uvjetima podupirati vladine kandidate. Konferencija je proglašena povjerljivom, te se o zaključcima nije izdao nikakav komunik. Glede svih točaka postignut je podpun sporazum. Prema izjavi rumunjskog zastupnika Lukaciusa dobit će Rumunji 44 mandata, ako se ne budu izbori vodjati s nasiljem. Ugarski narodi odlučuju u još 84 kotara, uz koga oni budu, taj će proći

Makarska i Primorje.

Napisao Nikola Alačević.

VII. Crkve — Biskup nezabornave i svete uspomene Bjanković — Gradnja novog manastirskog krila i nova crkva.

U gradu su tri crkve; sustolna crkva sv. Marka, koja je dosta prostorna i lijepa, sagrađena od Metčana; još za vrijeme pok. biskupa Bjankovića, a posvećena bila god. 1655. U njoj je krasni glavni mramorni oltar, kako kažu, da je ona radnja onda zapala 3000 dukata. U crkvi su moči sv. Klementa mučenika našega zaštitnika. Na oltaru bl. Djeviče ima prelipe srebreni kapituo, izvrsna srebrena radnja, koju su naši otci u vrijeme, kad nemila kuga g. 1815., koja je najviše ovdje harala, zavjetovale bl. Djeviči darovati, a mnogi sve svoje srebrene stvari za tu svetu svrhu darovali: liza velikog oltara nahodi se grob blaženog sluge božjeg, čuvenog našeg biskupa, mile i svete uspomene, apoštola Dalmacije, kako ga neki sveti otac Papa bio prozvaao, naime Nikole Bjankovića, kojeg za svoj izborni, apoštolski i mučenički život, kao za mnogobrojna čudesa u životu, a i posle njegove smrti (a umro

je god. 1630., na 10. kolovoza) učinjena, naš narod u velike štije, te iz dalekih krajeva njegovom grobu čestokrat preko godine dolazi, da od njega izprosi koju milost, a osobito na dan sv. Lovre. Narod ga smatra svetcem, ako još nije takovim od crkve proglašen. Razprava za poblaženje i da se njegove kosti na oltar stave započeta je ovdje, još nazad trideset i dvie godine, i to pod predsjedanjem blagopokojnog biskupa Marka Kalogjera, a posle proslijedena pod predsjedanjem tadanjeg našeg biskupa, pok. Furlanija, te ta razprava dandanas još nije riešena.

Svi spisi bili su u Rimu tiskani, sa obširnim životopisom njegovim i mnogobrojnim čudesima. Vrlo zanimiva osobito za nas Makarane i Primorce ta knjiga, koja je u velikom formatu i zaprema blizu do 300 strana. Tko želi s ovim svetim mužem se upoznati, nek nabavi reče-knjigu. Tom prigodom izašla je i mala hrvatska knjiga, koju je napisao naš domorodac Don Eugenio Vusio, koji je bio tajnik, kad se amo ta razprava vodila. Pres. Kaludjera i on podjose u Rim, da sv. Otcu predaju stvar, te se ta razprava tamo nahodi. Nazad njekoliko godina, spisi

bili su, nestali, te se moralo nastojati za prepis istih. Celi naš narod neustrpljivo očekuje blažen i radostni čas, kad će sv. Stolica Bjankovića blaženim proglasiti, te osobito za našu Makarsku veoma radostni i znameniti dan. Bože daj, da skoro bude!

U sakrestiji imade slika naših vrednih i zaslužnih biskupa. Druge crkve u gradu jesu, ona sv. Filipa na obali, crkva jedne Filipovaca, a kod iste i kuća, koja je njima služila za manastir, ali pošto je pod francuzkom vladom prestao kod nas taj red, sad naš kapitol upravlja kućam i imanjima, a prihodi namijenjeni su za odgoj djaka u sjemeništu u Splitu. U istoj ukopan je biskup svete uspomene Stjepan Blašković, i to kod velikog oltara, a umro je g. 1776. Poj. Lujo Rafaneli, nazad 5—6 godina, dao je napraviti u Splitu srebreni kapituo Gospi od Karmela, poput onoga u sv. Marku Gospi, ali nešto manji, no i ovaj je dosta lipe i liepo uređen. Druge osobitosti ova crkva nema. Ista je preklani po zauzimanju revnog sadanjeg njezina upravitelja preč. kan. Don Mihal Pavlinovića, liepo popravljena. Treća crkva u gradu jest ona sv. Marije ili franjevačka crkva, starodavna crkva i ma-

— dia —

— dia —

pa za to vlada mora s njima računati. Zato se Slovaci i Rumunji vesele novim izborima, od kojih se nadaju, da će doći u parlament mnogo jači, nego li do sada.

Slovaci u Ugarskoj pripremaju se marljivo za buduće izbore. Svi uzdaju se pobornici slovačkog naroda namjeravaju kandidirati, a ima nade, bude li pravice i reda, da će i mnogi biti izabrani u sabor, da tamo dignu svoj glas na obranu svojih prava.

Pregovori između Rusije i Austro-Ugarske. Nije izključeno, da će ruski ministar vanjskih poslova, Izvoljskij, za budžetne debate saobititi rezultate pregovora, što ih je vodio od nekoliko tjedana s austro-ugarskim poslanikom, grofom Berchtoldom i kojima je svrha uzpostava normalnih odnosa između Rusije i Austro-Ugarske. U dumi će razprava o vanjskom budžetu započeti 14. ožujka. S drugih se strana javlja, da Izvoljskij ne će učiniti nikakvih izvaja o rusko-austrijskom pregovorima. Ovih će se datakuti oktobristi i kadeti.

Srbski kralj Petar tči će 19. o. m. j. u posjete ruskom caru u Petrograd. Poslije toga da će u Pariz, Rim i Carigrad, a po svoj prilici da će posjetiti i našega vladara, na čemu se barem radi. Tim posjetima pripisuje se važnost.

Kolkol stoji aneksija? Službeno se javlja iz Austrije: „Ministar financija je nekad podastor zastupničkoj kući osnovu, po kojoj bi on bio ovlašten priskrbiti kapital od 181.740.000 kruna putem kredita. Taj je kapital u glavno opredjeljen zato, da se dostatno izpražnjene kase popune, pošto su ti izdatci predumijeni za aneksiju Bosne i Hercegovine i skopčane vojne pripreme. Dakako da će ministar financija morati taj zajam i malo točnije označiti. Ta za popunjenje izpražnjene blagajna ne će dobiti jedno i potrošeno 250 milijuna. Nu kako izgleda, zajednička vlada da je zajedničkom ministarstvu nove predumjove, te jedva popunjene blagajne opet izpražni. Kolkol će nas još koštati ta aneksija? No zapamtiti valja, da to sve vrijedi samo za austrijski državni polu, dok ugarsko-hrvatska imade posebno da plaća ovdje vlastodržačku igru!

Politički testament dr. Luegera. Otvorena je politička oporuka dr. Luegera, što ju je on sastavio god. 1907. U njoj on obvezuje kršćanske socijale, da ne postanu nikada odlučno agrarna stranka, jer stranka ima da zahvali svoju veličinu u prvom redu bečkom pučanstvu. Izriče želju, da kršćansko-socijalna stranka pridržati svoju dosadašnju politiku prema Magjarima. Za svoga nasljednika kao gradonačelnika bečkog, preporuča ministra dr. Weisskirchnera.

Izgon Židova iz Rusije. U Rusiji izgoni Židova uzslidili su opet u velikom broju kao nikada prije. Iz Kazanja i Rige izagnano je na stotine Židovskih obitelji. Među njima ima i takovih, koji već više decenija borave u tim gradovima.

Kako misle socijaliste o izboru i odreci zastup. Bulića.

U središnjem organu socijalističke stranke „Arbeiter Zeitung“, u broju dneva 1. t. m. izašao je uvodni članak o odreci zastupnika Bulića. Članak potiče iz pera socijalističkog vodje i zastupnika Dra. Pernerstorfera, onoga istoga kome je u doba izbora Dr. Smodlaka brzojavljao prosvjedujući protiv tobožnjim izbornim naslijima, te koji je imao da u parlamentu zastupa demokratski prosvjed protiv izbora. Vriedi zato čuti kako on, koji je proučio izborne spise i koji je imao da pobija valjanost izbora, suditi o tome izboru i o zastupniku Buliću, jer takovom sudcu nema što da prigovori ni Dr. Smodlaka, budući ga izabrao svojim zagovornikom.

Novo i liepo krilo, na dva poda, i staro krilo biti će podignuto za još jedan kat, s toga što se ovdje imaju smjestiti svi mladi bogoslovci, i ovdje se ciela teologija ima koncentrirati, pošto do sada bila je razdvojena, jer dva tečaja iste ovdje, a dva u Šibeniku, dočim unaprired početkom dojučne školske godine, ciele će tečaj biti ovdje.

To novo krilo do jeseni biti će gotovo. Prama novom krilu graditi će se nova ljeva i prostrana crkva, sa 7 oltara, temelji iste odavna su izkopani, a gradivo sve gotovo. Kako nam kažu, da će nova franj. crkva biti jedna od najljepših novih crkava u Dalmaciji. Ciele trošak za novo krilo, raširenje starog i za novu crkvu zapasti će oko 250 do 300.000 kruna. Stari i vitki zvonik, nad oblacima, od kojeg još se nahode kamenite glave raznih turskih paša, neće biti srušen, kako se je govorilo, pošto vlada nedopušta da se sruši, već da će biti popravljen na njezin trošak.

(Stied)

Članak nosi naslov „Ein Original“ (čudak), te glasi:

Zastupnik Bulić položio je mandat. Ovaj osebnini sanjar neće naime da sjedi kroz šest godina u zastupničkoj kući, jer je protiv njegove izbornoj uložen prosvjed. Pošto nije mogao da postigne pretres svoga izbora u parlamentu, on je volio, da se odreci mandata, nego da ga vrši bez pretresa i protiv prosvjeda. Gospodin Bulić dugo se je mučio da dodje do pretresanja izbornog prosvjeda. Kad je protiv izbornu bio uložen prosvjed, on je izbjegavao parlament; nije u nj stupio, nije položio obećanje te je izjavio da neće u parlament prije nego bude odlučeno o neosnovanosti prosvjeda, prije nego njegov izbor bude priznat. Dapače ni gubitak dnevnica nije ga na to mogao skloniti. Prvi put je došao u parlament kad je se odlučivao o predlogu glede bosanske agrarne banke; ali to je bio prvi i zadnji put. Pošto pored uztrajnog zahtjevanja nije mogao da postigne pretres svoga izbora, g. Bulić, koji je osjetljiv utjenjak, jednostavno je položio mandat. Ipak mogu se uvijek vidjeti spisi prosvjedovnog izbora u kotaru Spljeta: Gosp. Bulić bio je pri uže izboru izabran sa 3905 prama 3612 glasova, a već u glavnom izboru on je imao oko 100 glasova više od svoga protivnika, a do absolutne većine falilo mu je lekar kojih 50 glasova. Doista čudak je g. Bulić, koji neće da vrši mandat, jer ne bijaše priznat, a neće da trpi zazor prosvjeda, premda je njegov izbor vrlo vjerojatno bio čistiji od mnogih drugih, koji ne bijaše ne prosvjedovani. Tako čisto ne drži se svaki zastupnik, pogotovo ne svaki prosvjedovani.

Primjer g. Bulića ne će naći oponašatelja, a nema straha, da će svi zastupnici, čiji izbori bijaše prosvjedovani svoje mandate tako na laku ruku položiti. Nu i ako je g. Bulić čudak i takav će ostati, te i ako njegova pretjerana osjetljivost valjda nije bila opravdana, to njegov korak još jednom pokazuje na veliku sablazan, koja postoji u potpunom zakopanju izbornih pretresanja.

U kući obćeg prava glasa u tom pogledu je skoro gore, nego li bijaše u parlamentu kurirja, praksa kojega bijaše u tom pogledu sasvim skredilirana. Prije izborna pretresanja ne bi se nikad dokončavala, dok sada se na svaki način otežu; i prije pretresanja izbornih prosvjeda bijaše samo prividnost, ali barem držalo se je te prividnosti, dočim sada rekbi, da se hoće i toga odreci. I to po novom izbornom redu, koji zastupničkoj kući u tom pogledu hitjaše da namete osobitu dužnost. Kako je poznato sa izbornom reformom bi određeno, da pretresi izbora moraju da budu dokončani kroz godinu dana u odboru, jer inače kuća i bez izvješća i bez predloga legitimacionog odbora mora da odlučiti. Iz ove zakonske ustanove, koji je htjela da osigura izborne pretrese, rafinirana metoda kršćanskih socijala i gospode od poljskog kluba pronašla je jedno sredstvo razvlačenja i to sasma sigurno sredstvo, biva, tumačeći tu odreku u smislu, da je kroz spomenutu godinu dana dovoljno, da bude učinjeno izvješće, što za galičke izbore nije baš teško, te time biva izborni protest za vazda zakopan. Jer u plenumu „stoji“, pobijani izbori doista neprekinuto na dnevnom redu, ali do odluke neće naravno nikada doći; ne govoreć o tome, da razprava bez dovoljne iztrage bila bi naprosto komedija. Zakonska odredba po kojoj kuća mora da odlučiti i bez odbora izvješća morala bi da bude naputak (i prijetnja), da u odboru iztraga mora da svrši kroz propisanu godinu dana. Nasuprot dogodilo se je baš obratno: i dosta je razvlačiti jednu godinu dana, e da se postigne neopozivo zakopanje izbornog pretresa. Legitimacioni odbor nakon iznimna prve godine obustavio je svoj rad, a plenum taj rad ne preuzima: Onim postojenijama, koji su svoj mandat postigli najgorim sredstvima, ne može se ništa za dogoditi. Da se stvar još više otegne ovaj odbor u svoje doba bijaše zaključio izneti izvješće pred komoru, e da ova izrazi, da li on ima nastaviti svoj rad i nakon iznimna prve godine. Nu ovo izvješće nije bilo još učinjeno, premda je već protekla godina dana, a predsjednik, kojega se stvar najviše tiče, cieni, da je izvršio svoju dužnost, kad je nepravilne izbore „postavio“ na dnevni red, te mogu tako na dnevnom redu stati do konca izborne periode.

G. Bulić ne će zaista u parlamentu naći sljedbenika.

Ode nada!

(iz učiteljskih krugova).

Već je prošla godina dana, da je sabor glasovao osnovu za uračunavanje u mirovinu dvaju odnosno triju godina naše privremene službe. Ovaj zakon morao je stupiti u krepost najdalje 1. siječnja t. g., a nije, jer iskreno, govorimo zato

što gospoda na namjesničtvu nisu se toga zakona sjetili, dok nisu došli na 31. prosinca, da porajdu spise i zatvore godinu. Prevrćući kartušine našli su da ovaj zakon još je tu i odlučuje se, da ga prosljede ministarstvu, koje kao „Smotra“ kaže nije predložilo kralju ovaj zakon na previšnje odobrenje.

Ovo nije nego prosta igrarija, koja je dostojna svake osude. Ovaj postupak nije nego nov dokaz kako učiteljstvo ima mačeha na pretek, ali majke nema. Mačeha učiteljstva u prvom redu jest stranka većine, stranka vladina, ne odbijuje ni Čingejevu frakciju, jer i ona je jednaka većini, samo što je k tome licumjerna, kako se je izkazala pri radnjim izborima u Dubrovniku, kad je novoizabranog zastupnika učitelja Skurića, zato je je učitelj a ne gospodin doktor, nazvala posprdnim imenom „meštar“. Stranka koja vredi pojedinca, ta vredi cij stališ, a tko je kadar da nas danas vredi, taj sigurno nam sutra dobra učiniti ne može niti hoće, pa sve i da može.

Ovoliko mimogred. „Smotra“ je donela, da zakon nije dobio sankciju, ali nam nije javila zašto? Ona to zar ista zna, a zašto je premučala. Ta ovdje bano nije ulazila pravaška obstrukcija. Zakon je bio tu, pa zašto nije bio potvrđen? Je li zato što sabor nije bio vlasan, da mjenja zakon o privremenoj službi? Ako je zato, tad je žalostno da ljudi vladine stranke, pa i sama vlada nije znala, te se bar o tom nije propitala, kako bi spasila sebi blažama? a učiteljstvu tugu i nevolju. Mi držimo da je ovako i da su gospoda za sve ovo znala, pak računala: tim ćemo prištediti mirovinskom fondu par stotina kruna, a međutim ćemo učitelje po staroj tradiciji pitati obećanjima.

Da pako i rieči koje je „Smotra“ medeno napisala prigodom pravaške obstrukcije, kad je pozlila što je ista onemogućila glasovanje novog zakona, kojim bi bilo riješeno naša nevoljna ekonomsko stanje, nije drugo nego prosta obmana i par rieči izbačenih na laku ruku, dokazuje nam ovaj najnoviji postupak i uljeva u nas uvjerenje, da će učiteljstvu biti bolje samo onda, kad pravaška stranka bude gospodarica u zemlji. Od vladine stranke, od stranke većine ne imamo što tražiti. Ona nas je pitala 30 godina medenim riečima i pustim obećanjima, koja nas nisu zasitila. Učiteljstvo mora u prvom redu da se bori za svoj kruh svakdanji i da se bori za one ljude, koji će mu ovaj kruh pribaviti. Mi dalje ne možemo, li nek nam se dađe hijeba, ili neka se zatvore škole. Drugog izlaza ne ima.

Zaludu je pako nama kukati, zaludu nam je jadicovati i pisati da smo gore plaćeni od ovoga li onoga, pa do napokom i od obćinskih redara i pometaća. Ovo su samo rieči, koje samo časovito djeluju na srce naših mačeha. Hoće se da mi budemo svjestni, da smo složni, da smo mi s narodom i da je narod s nama. Opašimo se složno, uhvatimo svi za jedan barjak na kojem će biti napisano: Mi smo učitelji, pak pod tim barjakom vojujemo napred za izvješćenje naših prava, a osobito za kruh svakdanji. Dok ovako ne budemo postupali, sići će nam se uvijek smijati i za nas će imati rieči, a ne djela. Naprotiv budemo li pod ovim barjakom stupali napred, mi ćemo doći u nedalekoj budućnosti do konačne pobjede, nama toli potrebite.

Ovoliko na razmišljanje prigodom odprhnuća zadnje nade naših starih i iznemoglih drugova, koji čekahu sankciju zakona, samo da im pruži 16 helera dnevno više!

Na ovu stvar još ćemo se povratiti.

Zadar-Šibenik-Split.

Danoniće uvidjamo, da stare tradicije ni Zadar ni Split ne će da se odreku. Ona narodna: „Vuk dlaku mjenja a čud nikada“, najbolje pristaje pravcima „della capitale“ i onima „grada budućnosti“ — Splita. Ko prava braća dočiele uloge i jedni potehu prama jugu, a drugi prama sjevero-zapadu biljac, koji Šibenik na sebi od Providnosti ima. Kad nemogu da ovaj biljac, koji ga pokriva, rastrgnu i da popadaju, ko oni, što potezaše Mrdulju i da tako Šibenik ostave na miru, da se sam po svojim silama razvije, kako može i najbolje zna, oni mu ga trigučaju s jedne i s druge strane samo da bi valjda ozebao; a da oni sa ostricima od ovog bilja priklitaju sebi komad probušena sinjavca, kroz koji ipak dere bura sa Kozjaka i Mosora, na jednoj strani, a sa Svetog brda na drugoj strani. Ali ipak uza sve je priljavine medj ozeblim i ogoljenim gnjatima Splita i Zadra, ostaje po sredini ponosni Šibenik, zaokružen divnom prirodom i prirodnim silama, koje mu nedaju da ozebe uza sve ostrizke ni sred cije zime.

Ovo znadu vrlo dobro Splitski demagozi i zadarski kampaniliste, pa stoga nastoje na

svaki način, vrebaju i na najmanju sitnicu, da naš grad oštete samo gdje mogu.

Preko naših neoborivih dokaza zadarska gospoda muče, a Splitski prvaci kroz svoj organ „Jedinstvo“ najprije nam poručuju, da su svi bolje stojeći i starijedi oti Šibenika s njima u tome složni, a zatim ko za porugu donose viest, kako je predlog njihove trgovačke obrtničke komore, poduprt „uspješnim i povalnim zauzimanjem gospodina zastupnika Dr. E. Salvija, za ekonomsko pitanje, e da se uzdrži direktna veza između naše (Splitske) luke i talijanskih gradova i to sa parobrodima društva „Puglia“ sretno riješen na korist Splita. Sa dobro informirane strane (Jedinstvo) doznajemo da je parlamentarna komisija odlučila predložiti talijanskom parlamentu da pruža br: 24, koja ide iz Metaka do Patraso i koja po novom projektu morala je samo ticiati Zadar, fakultativno Šibenik, pak obvezatno Split, Dubrovnik i dalje, dočim će pruža br: 25, koja ide iz Metaka na Rijeku pa Ankonu i koja je morala ticiati samo Šibenik, mješte Šibenika ticiati samo Split“.

Na koncu „Jedinstvo“ se veseli, „da je doskočeno ovoj velikoj potrebi naše (Splitske) luke“.

Mi spljetskoj gospodi nemamo što zamjeriti, oni su bili takovi i neće se mienjati, ali bi htjeli, da nam „Naše Jedinstvo“ odgovori koja su to najvidniji Šibenska lica, koja pristaju uz njega i njegovu propalu i već likvidiranu stranku? Mi koji smo u Šibeniku tu stranku nevidimo, nego ako se frakcija, kojoj je na čelu Dr. Vice Ilijadica pretvorila u kamaleonta pak se prikazuje u bojama, ili se okreće kao vjetrovača kako puše vjeter. Nu ni to nevjerojemo, jer bi to bilo odvise da „puččanin“, „pučki sin“ radi izpod vode sa onima, koji šibeniku kopaju grob.

Želili bi, da nam ovo tvrdnju „Jedinstvo“ malo razjasni, ma ne onako nebulozno, nego stvarno, ne su pet rieči doskočice, već obširno i obzirljivo. Želimo osobito da nam imenuje osobu po imenu, po rodu i po plenumu. Ta bar ovo i u ovom nemuče, da bude tajna. Ako „Jedinstvo“ ovo prenuči, da moramo reći da bezobrazno vara, a još bezobraznije laže.

Sad dvie gospodi na trgovačko obrtničkoj komori u Zadru.

Od kad god postoji ova trgovačka komora, pod čiji djelokrug spada na žalost Šibenik nije nikada nikakav obzirljan korak preduzele; da ustane na obranu interesa grada Šibenika, a nije zato, jer se interesi Zadra kose sa onima Šibenika, koji u mnogotem ima prednost pred Zadrom, kako je to jako dobro razložio u našem listu g. Peroslav Paskijević — Čikara predpore godine i kako to svak može da vidi samo ako hoće. Pri ovom najnovijem zapostavljenju Šibenika u pogled saobraćaja sa Italijom, trgovačka obrtnička komora Zadarska nije poduzela na korist Šibenika nikakova nit najmanjeg koraka, te je njezinom pasivnošću, a valjda i tajnim podupiranjem, Šibenik ostao oštećen, te je [podpao pod saobraćaj Splita-Zadra-Rieke, kako je i do sada bilo.

Iz celog postupka i rada Zadarske trgovačke komore dađe se razabrati, da je ona podpunno i solidarno složna sa splitskom obrtničkom komorom, kad se radi ma za najmanji napredak trgovački Šibenika, a gdje ova sveza, medju njima radi obraza, časti i bar prividna ponosa ne može da postoji, onda vlada pasivnost, jer gospoda pod kampanilom sv. Duje ne vide drugo pred sobom nego svoj „grad budućnosti“, a zadrani „la capitale“, a hoće li vrag odneti svu Dalmaciju jedne i druge je mala briga.

Žrtva ovog bratstva potajnog i javnog jesu u prvom redu naš Šibenik, komu obojica strižu biljac, dok im ne pribije preste i rekne: k sebi. Ovo će se postići tim, ako se sinovi Šibenika složte, te ko što je pravedito i dostojno, traže da im se dađe toli potrebita trgovačka obrtnička komora.

Dok se ovo nezbude, Šibenik će biti uvijek podložan u trgovačkom saobraćaju Zadru i Splitu, a naši trgovci i obrtnici doprištašiti će poreze za trgovačko obrtničku komoru Zadarsku, a to zato i jedino zato da ona svojom priznatom pasivnošću upropašćuje trgovački saobraćaj Šibenika, dok vlada sve to pušta samo da uzdrži talijancima one kukavne mandate na saboru.

Varošanin.

Iz grada i okolice.

Svečani prenos Bovanovih kostiju. U nedjelju dne 13. o. m. objavljen je svečani prenos kostiju srbskog dobrotvora Jovana Bavana. Tom prilikom Srbi Šibenski pošli su posebnim parobrodom „Cetinom“ u Skradin, gdje ih je pričekalo mnogobrojno gradjanstvo sa predstavnicima skradinske občine, gospodinom načelnikom Mudradžijom i prisjednikom g. Matičem,

te predstavnicima mjestnog školskog vijeća g. Škubonjom i nadučiteljem g. Kristićem. Skradinski g. načelnik u ime obodne pozdravo je Srbe za dobrodošlicom i kao Hrvat kazao je, da se veseli što vidi zahvalne potomke da prenose kosti svoga velikana, koji je i Hrvate zadužio, jer je udario temelj ozbiljnom učenju našega jezika po cijeloj Dalmaciji. Na njegov pozdrav odgovorio je predsjednik Bovanove zaklade g. dr. Subotić, te je kazao, da u iskrenoj manifestaciji braće Hrvata vidi zalag boljih odnosa između Srba i Hrvata u Skradinu. Svečana povorka krenula je do groblja, pak sa doborovornim kostima u pravoslavnu crkvu, a odatle na parobrod, gdje je govorio pravoslavni paroh iz Skradina, a iz toga parobrod je odputovao za Šibenik. Na šibenski obali čekali su predstavnici obćine sa g. načelnikom dr. I. Krsteljem; predstavnici c. k. poglavarstva, kotarskog i mjestnog školskog vijeća i učiteljskog Društva iz Šibenika i pridružili su se svečanog povorci, koja je za Bovanovim ostancima krenula put pravoslavne crkve u gradu. U crkvi ih je dočekao zadarski vladika gospodin dr. Milaš, te je sa svećenstvom odslužio parastos. Iza parastosa govorio je g. dr. K. Kovachević u kratko o zaslugama Jovana Bovanova. Pak je govorio vrlo lepo i muzevano g. Pero Magazin o radu Jovana Bovanova u svezi sa kulturnom potrebom čistoga i živoga jezika u crkvi. O tom govoru donosimo posebnu vijest. Po svršenom govoru povorka je krenula na grobište i položila kosti u pripravljeni grobnicu. U večer je bila svečana sjednica u srbskoj školi Jovana Bovanova. Sjednici je prisustvovao g. vladika Milaš, koji je u kratkom govoru spomenuo da je on rođen šibenčanac i da je u svojstvu patriote a ne crkvenog dostojanstvenika došao da se pokloni kostima Bovanovim, u čijoj je školi i on učio kao dječak. Prisustvovao je svečanog sjednici i načelnik g. dr. Krstelj, koga je pozdravio lepihim riječima predsjednik Bovanove zaklade, Bili su dva govornika. G. dr. Bakotić izrekao je prigodni govor u slavu pokojnikovu. G. dr. Subotić govorio je na dugo o životu i radu Jovana Bovanova. U svome govoru iznio je dosta važnih podataka iz vremena mlađe republike, a vriedi spomenuti jedan spis, u kome mlađaka vlada upozoruje svoje činovnike, da je širenje prosvjete u širokim slojevima narodnim veoma opasno po njih mlađane i zato preporučuje, da se ne otvaraju škole po selima i da se ne dopušta širenje prosvjete u nezobražen narod. Ovo otkriće je to zanimljivije, što je skoro profesor Brunelli u Zadru javno i „naučno“ dokazivao da je mlađaka republika širila (!) kulturu po Dalmaciji. O cijeloj svečanosti treba kazati da je sve proteklo u najljepšem redu, na ugodu svih i da je baš cijela svečanost bila uzorno organizirana.

O koristi živog jezika u crkvi. Prigodom prenosa Bovanovih kostiju g. Pero Magazin u mjestnoj pravoslavnoj crkvi pročitao je svoju prigodnu radnju, i radi važnosti predmeta kojim se on bavio, mi smo se postarali da našim čitaocima pružimo glavne točke iz njegova govora. Gosp. Pero Magazin je sa socijalnog gledišta uzvrdio, da je svaka crkva dobra, koja progonojnom upućuje na trpljenje, koja nadom u konačnu pobjedu pravice jača volju i oplemenjuje čovjekov duh. Pa kad je već nesrećan slučaj da je naš narod nepismen i da se sam ne može koristiti dobrom knjigom, potreba je da udje u crkvu, neka ondje neposredno sa izvora čuje, da je u izpravnom življenju prva častna pogodba za napredak i za rješavanje svih zdravih društvenih pitanja. Da se to u crkvi izmogne postići, crkva valja prije svega da je domaća, mora da ima domaći jezik. Tu potrebu narodnoga jezika u crkvi veoma je pravilno shvatio Jovan Bovan, pak je radio da nacionalizira pravoslavnu crkvu i otvorio je prvu srbsku — istodobno i slavensku školu u Dalmaciji, gdje će se narodni sinovi odgajati u narodnome duhu, a ovi, dok se odgoje, nastavit će gdje je Bovan prekinuo na korist naroda, a početi će sa neumornim radom da im crkva dobije čisti narodni jezik, e da se narod upozna sa dužnostima poštena čovjeka i valjana gradjanina. Kao što naime sve knjige ovoga svijeta ne vriede ništa nepismenu čovjeku, kad ih on ne može čitati, tako ni do duše narodne ne može prodirati ona sveta filozofija i sociologija, koju se narodu kazuje jezikom nepoznatim, odnosno slabo razumljivim. Prvi dio svoga govora, koji ima socijalno-politički sadržaj, završio je gosp. Magazin sa Hrvatom Preradićem:

Rode, po jeziku dok te bude, I glavom će tebe biti!

Udijeljeni bezkamatni zajam obćini šibenskoj za obnovu vinograda zaraženih filokserom, u iznosu od 70.000 K bio je ovih dana potpuno porazdijeljen među one vinograde,

koji su zajam zapitali i kojima je prošnje uvaljilo obćinsko vijeće šibensko, a onda na predlog ovoga namjешtništva i ministarstva. — Tako su prositeli nakon godine i po dana došli do ovog zajma, koji im samo djelomično pokriva nučane potrebe za obnovu vinograda. — Kako već javismo, obćina šibenska zapitala je ponovno ovakav zajam u iznosu od 250.000 K, pa premda joj je bilo već odgovoreno, da vlada nema za sad raspoloživih za to sredstava, mi ponovno preporučujemo ovu stvar sa svom ozbiljnošću, spravi da pozovemo vladu i jedinu nju odgovornu za nevolju, koja će saletit naše vinograde, ako im se ne pomože ovakvim bezkamatnim zajmovima, koji su najuspješnije sredstvo za ekonomsko pridižanje naroda.

Na znanje ribarima. Pokrajinsko financijalno ravnateljstvo u Zadru odlukom od 26. veljače t. g. broj 3649 doznačilo je za ovu godinu 70 kvintala bijele morske soli za ribarštinu u ovoj obćini uz običnu sniženu cjenu i uz obsluživanje obćinjskih propisa. Za eventualne naredne doznake može obćina šibenska prama potrebi obratiti se izravno pomenutom pokraj. financ. ravnateljstvu u Zadru.

Obilan lov polanada. U Rogoznici prošlih dana uloviše rogoznički ribari preko 1500 polanada što u Stivančići što na drugim poštima. Ribar je odpremljena većim dielom u Trst, dielom u Split.

Na znanje roditeljima. Imali smo prigode vidjeti neke ručne radnje učenika naše grad. škole, te smo se upravo uzradovali vidjevši lepu izvedbu i napredak. Zaslug je za to vriedne učiteljice gdje, Elvire Zagore, koju ovom prilikom preporučujemo roditeljima, znajući, da je po svojoj službi slobodna svakog cijelog jutra, te da bi mogla privatnom posukom mnogo bit korisna našim djevočicama.

U „Obrovcu“ parobrodu „Dalmatie“ putnici imaju medj ostalima i taj komfort, da u sobi ili bolje kajbi prvoga razreda mogu promočiti bez tuša. Dosta je da pada kiša, a oni izlaze iz kajbe mokrih kabana i odjeće.

Vreme. Nakon lepih, baš proljetnih prošlih dana okrenula su južna vremena. Noćas palo je obilno kiše, a jučer i prekjucher, kako kažu, bilo jeu daljoj okolini i ponešto sniega.

Kazalište. U subotu, nedjelju, ponedjeljak i utokar na večer dala je vrlo glumica Italija Vitaliani četiri izvanredne predstave u mjestnom kazalištu, koje je bilo svaku večer prilično posjećeno, ali ne onoliko, koliko se radi Vitalianovice očekivalo. Prve večeri data je drama: „Frou-Frou“, koja se ugodno dojmila s lepe izvedbe. Druge večeri dala se ozbiljna komedija od Ohneta: „Vlastnik talionica“, u kojoj je Vitalianovica u drugom činu bila izvrsna, ali u trećem nešto odveć hladna prama situaciji, koja je od nje zahtjevala više oštine i odvažnosti. — U ponedjeljak dala se tragedija od Borzini-a „Fedra“, radnja koja se otkljuje lepoim pjesničkom dikejom, ali koja mnogo oskudieva psiholožkom opravdanošću i razvitku čina. Vitalianovica je odigrala svoju težku ulogu vrlo lepo, u času katarze pak baš uspješno. Sinoć je data vesela komedija od Belly-a „La moglie bella“ koja se dopala radi zgodnog zapletaja i dosta uspjelje satire birokracije. Komedija u 1 činu „Četvrt sata“ odigrana prije spomenute komedije, bila je od slabog efekta. Družina Vitalianovice u obće nema takovih elemenata, o kojima bi se dalo što posebna kazati.

Dopisnice uredništva.

Skup pravaša — Pag. Za danas nemoćuje, u dojdueem svakako. Živjeli!

Pokrajinske vijesti.

Skupština sokolske župe. Na 10. ov. mj. obdržavala se je godišnja skupština Hrvatske sokolske župe „Ban Pelinaša“ u zadarskom Sokolu. Bijahu zastupana sva sokolska društva, koja su u župi: Arbanasi, Biograd, Filipjakov, Novigrad i Zadar. Prisustvovao je i povjerenik političke vlasti. Posle pozdrava župana Dr. P. Klaića, odobrenja izvješća o ukupnom djelovanju društva kroz god. 1909., pojedini zastupnici podnijeli su izvješća o stanju i djelovanju njihovih društava. Iza toga bijaše odobreno izvješće blagajnika i revizora računa, pa se je prešlo na izbor središnjeg odbora. Bijahu izabrani: Dr. P. Klaić, župan; I. Pelicarić, podžupan; I. Marušić, tajnik; Š. Oštrić, blagajnik; a za revizore: M. Krešić, S. Eškinja i M. Spanić. Na predlog župskog prednjačkog zbora bijaše imenovan vodjom: M. Alačević, a preglednikom B. Palčić. Odlučilo se odposlati nekoliko ponajboljih vjezbača na ovogodišnji sve-slavenski sokolski slet u Krakov i Sofiju, a odlučilo ih „Hrv. sokolski Savez“, i na međunarodno natjecanje u Rimu. Pri namjelnjivoj proslavi 25-godišnjice „Sokola“ u Zadru ima sudjelovati cijela župa.

Ubojica Sertića. Prošlih dana doveden

je iz Zadra u dubrovačke uze, praćen od dvaju oružnika, ubojica Tony, koji je otrag nekoliko vremena, kako to svojedobno javismo, ubio u Zadru na javnom trgu pok. Sertića, upravitelja namještitvenne kancelarije. Pošto je zadarsko državno odvjetništvo predložilo, da se protiv njemu vodi razprava pred dubrovačkom porotom, to je on u tu svrhu bio odpraćen onamo.

Veliki željeznički izum. Pišu iz Beča, da je onamo stigao profesor Kessler iz Dubrovnika, u svrhu da ministarstvo željeznica prokuša njegov izum, po kojemu je nemoguće da se dogodi željeznička nesreća sukobom vlakova. Zast. Biankini predstavio je prof. Kesslera ministru željeznica Wrbi, i ovaj mu je odmah obećao, da će dati na vladine troškove pokušati njegov izum u okolini bečkoj, netom budn za to učinjene potrebite pripreve. Troškovi pokušaja računaju se na dvie hiljade kruna.

Zadušnice Luegeru u Spjletu. Kršćansko radničko društvo razaslalo je u petak ovu obznanu: „Jučer u 8 sati pr. podne umro je u Beču kršćanski kako je živio, Preuzvišeni gospodin Dr. Karlo Lueger bečki načelnik. Da se oduži uspomeni ovog izvanrednog čovjeka, koji je u svakom pogledu preporodno Beč, i silno doprinio da se po cijeloj Austriji novim životom oživi sveta katolička vjera i sveobće blagostanje, navlastito u radničkim krugovima, podpisana dati će odsušiti u nedjelju 13. o. mj. u stolnoj crkvi, u 8 sati pr. podne na upokojenje njegove duše, sv. misu, na koju se pozivaju gg. članovi društva. — U Splitu 11. ožujka 1910. — Uprava kršćanskog radničkog društva.“

Sprovod dra. Luegera. Uz silno saučeeće cielekupa knjevnost grada Beča sahranjen je u ponedjeljak preminuli gradonačelnik bečki dr. Karlo Lueger. Takvog sjajnog sprovoda nije grad Beč vidio. Truplo bijaše izloženo kroz tri dana u pučkoj dvorani gradske vijećnice. Posjetioća bijaše bezbroj. Kralj i svi u Beču boraveći nadvojvode, nadvojvodkinje, kao i opunomoćeni stranih vladara pratili su lies do zadnjeg počinka i izkazali pokojnome gradonačelniku zadnju počast.

Kisela jabuka za učiteljstvo. U savezu sa našim člankom: „Ode nada“, donosimo ovo što nam se piše iz pokrajine: „Prvi dar Dr. Machieda pučkom o čiteljstvu U 20. br. ovogodišnjeg „Smotre Dalmatinke“ bila je ova vijest: „Ne potvrđena zakonska osnova.“ Nije dobila previšanu potvrdu zakonska osnova, glasovana od zemaljskog Sabora, da se pučkim nastavnica ubroje u vriedne službe uračunive u mirovinu, dvie, dotično tri godine službe izvršene prije postignuća svječođe osposobljenja za samostalno „poučavanje“. Budući da je i „Hrvatska Rieč“ u ovogdišnjem 422. broju donela ovu vijest i obećala da će posebno o ovome progovoriti, molimo vas, da javite, da ona zakonska osnova nije dobila previšanu potvrdu s razloga, što se je u njoj bez temelja pravila razlika između starijih i mlađih učitelja. Tu je razliku pak — bez ikakve sumnje naumice na štetu nastjštva — hito svakako da pravi Dr. Jerko Machiedo, premda je bio upozoren, da bi s toga zakonska osnova mogla propasti, kao što je eto i propala. Pučki nastavnici Dalmacije, tvrdo zabilježite ovu kiselu jabuku, u koju ste zagrizli dobrotom Dr. Jerka Machieda!“

Pučki učitelj.

Protiv poreza na vino. Podobor u Splitu „Zadružne Sveze“ u Ljubljani razaslao je na svoje članice u pokrajini dneva 12 tek. okružnicu sljedećeg sadržaja: „Između tolikih gospodarskih i ekonomskih nesreća što skoro godinimice našu pokrajinu stižu, sad još prieti i ona: da se misli udariti porez na vino, taj najglavniji njezin proizvod. Istina-bo, da u zakonskoj osnovi naša pokrajina kao za se u svojoj nutarnosti bila bila bi izključena; ali prama vani, pri izovozu u druge pokrajine njezino vino padalo bi pod porez. Kad bi se ovo obistinilo, tad je našoj pokrajini odzvonilo; ona biva gospodarstveno i financijalno utučena. Prema novoj zakonskoj osnovi o porezu na vino, negdašnji vinski ugovor sa Italijom još je bio melemom. Protiv poreza na vino dižu se sve vinorodne pokrajine Monarhije: upriličuju sastanke: drže javne skupštine; šalju prosvjedne zaključke. Dalmacija kao najvinorodnija, u ovim prosvjedima ne bi smjela izostati. I ona je dužna podignuti svoj glas preko ovog nemeta. Da naša pokrajina ko jedan čovjek, jednodušno i jednoglasno ustane, pozvane su i naše članice; da što prvo, odmah svaka u svom okolišu sazove svoju vanrednu zadruškou skupštinu i poprimi zaključak protiv zakonskoj osnovi o porezu na vino. Poprimljeni prosvjedni zaključak neka svaka članica dosti vi upravno ministru predsjedniku — Beč, a istodobno priopćiti poslaniku na carevinskom vijeću svog izbornog sveza. Zaključak bi imao u kratko sadržati: štetnost po Dalmaciju oprezovanjem vina; da ministarstvo povuče zakonsku osnovu; ne čeli; da skupština prosvjeduje i daje nalog

svojim poslovcinima protiviti se unapred svakoj vladinoj zakonskoj osnovi.“

Hrv. kat. akad. prosvjetno društvo „Pavlinović“ za Dalmaciju. Jenasen se za Splitu konstituiralo ovo društvo, a ovih dana dobilo je od vlade potvrdu. Društvo je pristupilo više akademičara, bogoslova i svjetovnjaka. Cilj je društvu, da medju našim pukom širi hrvatsku i kršćansku prosvjetu. Osobitu će brigu posvetiti proširenju knjiga društva sv. Jerolima, kao i podpiranju već obćinjskih i osnivanja novih pučkih čitaonica i knjižnica. Podpirajući članovi plaćaju godišnje tri (3) K. a utemeljitelji, jednom za uviek, trideset (30) K. Rodoljubi, poduprite rad mladog „Pavlinovića“.

Dioničko društvo za iscrpljivanje vodenih snaga u Dalmaciji Krka. — Upravno vijeće tog društva zaključilo je predložiti u glavnoj skupštini dioničara, koja će se obdržavati u mjesecu travnju ove godine u Trstu, da se za godinu 1909. ne će razdijeliti dioničarima nikakva razdjelka. Tako se pribučuje iz pouzdanog vrieda.

Zadruga obćinjskih činovnika u Dalmaciji prestrojena po novim pravilima, imat će redovitu godišnju skupštinu u obćinjskoj vijećnici u Splitu dne 4. travnja o. g. na 10^{1/2} sati pr. p. Pošto je medju ostalim na dnevnom redu i razprava o uređenju službe obćinjskih činovnika te će se pretresati o staleškim interesim, o izdavanju zadružnoga glasila i o drugim važnim pitanjima, koja u isto doba zanimaju i obćinske činovnike posebice i našu javnost uobće, željeti je da skupština bude što brojnije posjećena i da se čuju što raznovrstniji nazori prema različitim mjestnim i osobnim prilikama. S toga se potiču svi obćinski činovnici u Dalmaciji, koji se još nienisu pridružili ovoj zadruzi, da se upišu u njezine članove.

Iz hrvatskih zemalja.

Proglaš Starčevićanaca. „Hrv. Kruna“ donosi a mi podpišujemo: „Sem zastupnika Starčevićne stranke i to dr. Mile Starčević, Franjo Kutrin, dr. A. Pavelić, J. Pavelić, J. Peršić, dr. Rittig i S. Zagorac izdali su proglaš na narod, u kojem crtajući zašto su se od dr. Frankove stranke morali razkristiti, prikazuju u kratko dvogodišnji absolutizam. Za današnju političku situaciju vele ovo: „Saborska većina se je spojrazila sa ugarskim ministrom predsjednikom grofom Khuenom Hedervaryem nesretne uspomene i sa sadanjim banom dr. Nikolom pl. Tomašićem. Šadržaj njihova sporazuma ostaje do danas tajnom za hrvatski narod. Usled toga sporazuma, bez ikakve zadovoljitiše pogaženim pravima kraljevine Hrvatske, ustoličena je na Markovom trgu nova vlada, koja će u provodjanju postojećega, Hrvatskoj štetnoga nagodbenoga sustava imati ostoj, podporu i odobrenje sadanje saborne većine. Posve je dakle razumljivo, da će Starčevićeva stranka prava odlučno pobijati i javno protiv i takovu većinu u zasodnom provodjanju takove magjaroske i nagodbenjačke politike. S veseljem pozdravljamo ove rieči stranke dr. Mile, koji su nam jamstvom, da će se starčevićani svrstati u opozicionalne redove protiv novoj mlađaronskoj vladi, ali i protiv koalicii, koja je takovu vladu omogućila. Milo nam je konstatirati, što se podpunoma slažemo sa strankom dr. Mile u ocjenjivanju današnje većine. Pravi pravaši su jedini sada, koji mogu da narod pozovu u borbu protiv svim dosadašnjim političkim špindlarjima da se mu otvore oči i dokažu, kako su i javni pravaši dosljedni i uztrajni u svom radu za domovinu.“

Za razupst gradsko zastupstva u Varaždinu. Kako javljaju varaždinske „Naše Pravice“ zahvalilo se 11 gradskih zastupnika, radi frankovačkog zulumu u zastupstvu, na svojoj časti. Posebnim pismenim podneskom, kojeg su 2. o. mj. podnijeli gradskom zastupstvu obširno obrazložiti taj svoj korak i traže razupst čitavog zastupstva.

† Ernest Jelušić. Dne 11. o. mj. umro je u Zagrebu Ernest Jelušić, ravnajući učitelj Družbine škole u Puli. Pokopan je na Mirogoju. Do hladnoga groba odprati ga supruga, rođena zagrebačka Beninger, pa brat pokojnikov, šumarski nadsvjetnik. Osim toga prisustvovali su predstavnici učiteljskih društava, županijski školski nadzornici, gradski školski nadzornik, pa upravitelja učiteljske škole Družbe sv. Cirila i Metoda zastupao je dr. Turić i položio u ime družbine vienac. Naš sveučilišna mladež iz Istre odprati takođerj do groba svog zemljaka, a g. Mahnić ocrta u glavnim crtama literarni, socijalni i pedagoški rad vrljog pokojnika. Pomogao je osnovati mnoge Družbine škole i podružnice, pazinsko društvo za gimnazijalce, društvo „Prosvjetu“ itd. Takav obsežan i svestrani rad naruši njegovo slabo zdravlje, a mukama i patnji učini kraj njegova rana smrt. Pokoj mu vječni!

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.) Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik Josip Drezga.

Ugledno uredništvo „Hrv. Rieči“
u Mjestu,

Molim Vas, oslonom na § 19. tisk. zakona,
da u jednom od narednih brojeva izvolite tiskati
ovaj

Izpravak:

Nije istina što se tvrdi u notici „Ugledno
držanje vatrogasnica“ („Hrv. Rieči“ od 23. ve-
ljače 1910, broj 417), da kojekakovi lijadica-Ma-
lenko gdje god dodju ruše, varaju i harače.

Joso Ijadica-Malenko.

Hrvati i Hrvatice!

■ Pomozite Družbu ■
Sv. Ćirila i Metoda

Restauracija „Sidru“

prvog reda
ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

Čast mi je obznaniti cijenio
obćinstvo, da se u mojem lo-
kutu toče izabrana vina, kao:
dalmatinsko, istrijsansko, bielo,
desert, refosco i t. d., te dobro
poznato pivo Sarajevsko...

Kuhinja je domaća prve vrsti,
koja je obskrbljena u svako
doba toplim i mrazim jelom. —
Objed I. reda K 1; II. reda 72 fil.

Naznačiti mi je osobito, da
se moja jela priugotavljaju samo
sa naravnim mrašt.

Preporučuje se veleštovanjem
Strika Antun.

49—52

Restauracija „Sidru“

prvog reda
ŠIBENIK, ulica sv. Ivana ŠIBENIK.

Objava.

Čast mi je javiti p. n. obćinstvu, naj-
skoli trgovcima i obrtnicima, da sam neu-
mio doskora otvoriti ovdje prvu ovakove
vrsti na našem jugu

Tvornica papirnatih vrećica

za trgovačku porabu.

Na to sam se odlučio i razloga, što
se je dosle iza ovakove stvari moralo naše
obćinstvo obraćati van pokrajine i podu-
pirati svojim novcem tuđa poduzeća.

Moja tvornica papirnatih vrećica biti će
uredjena sasvim po zahtjevima moderne
tehnike i biti će snabdjevena sa ovim raz-
nolikim materijalom, što zasjecu u ovaj obrt.
Prama tomu očekujem, da ću u ovom pod-
hvatu bit izdašno podpomozhen t. j. počas-
ćen cijenjenim naručbama iz svih zemalja,
gdje je našeg naroda.

Šibenik, 21. listopada 1909.

Ante Zorić

trgovac i posjednik.

37

Hrvatske narodne poslovice

uredio V. J. Skarpa, cijena knjizi broširano
K 5.—, a uvezano K 6.—, nabavlja se kod
„Hrvatske tiskare“ u Šibeniku i u svim
knjižarama.

Prva parna tvornica
za bojadisanje, pranje i kemičko
čišćenje odjela na suho

M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao:
obična, urešna, za šetnju, kazalite i plesove.
Osim toga zastore, prostirače, rukavice od
kože itd., razumije se sve u cjeplini čisti se sa
strojem „UNIVERSAL“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih
predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno
poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:

JULIO RAGANZINI

I. IX. Glavna ulica.

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska
tvornica voštanih
svieća na paru.

Šibenik (Dalmacija).

Mreža

(ribarskih)
bogatog sklonište
kao i zastupstvo od
prvih svjetskih

tvornica mreža od pamuka

prve zajamčene vrsti. * Cijena umjerena.

Juraj Gamulin

5—20 u Jelsi (otok Hvar, Dalmacija).

Pozor! Kod podružnice za Trst, Istru i Dalmaciju

ulica Galatti br. 13

Gospodarske sveze u Ljubljani

može se dobiti uz najpovoljnije cijene i uvjete svakovrstnog dobrog i svježeg
živeža, brašna najglasovitijih mlinova, te krumpira, zelja, graha i umjetnih gnojiva.

Tvrđka je od novog ljeta uvela škont od 2%, na svu robu bez razlike,
za fakture izplative kroz 30. dana, a to da olakohi trgovcima knjigovodstvo.

Podupirati Gospodarsku savez, patrioćična je dužnost svakog našeg trgovca.
Cijenike i uzorke šalje se badava na zahtjev.

Ravnatelj i poslovodja:

S. H. Škerl, Trst.

19. II.

Svoj svome!

Veliko skladište gotovih odjela za gospodu

Saisona 1909—1910

Pio Terzanović * Šibenik *

Javljam štovanomu gradjanstvu, da mi je ovih dana pri-
spjela od jedne glasovite krojačnice velika količina gotovih
odjela i kaputa za gospodu. Ova se odjela osobito odlikuju
radi izvanredno elegantna kroja i umjerenosti cijena, tako da sam
u mogućnosti svakom zahtjevu udovoljiti.

Preporučujuć se bilježim se veleštovanjem

18. IX.—18. III.

Pio Terzanović.

Najzadnja moda!

Cijene vrlo nizike!

Podružnice:
Via Giulia br. 33.
Via Giulia br. 16.
Via Acqua-
dotto br. 65.

Važno za svakoga!

Gustav Marko

Trst

Telefon br. 1930.

Centrala: Via Giulia br. 20.

Teknički račun sa podružnicom Ljubljanske kreditne banke.

Veliko skladište stakala prostih, apaniranih i za ured.

Veliki izbor predmeta za ljekarne, drogerije, porculansko i zemljano
sudje, ocaikline, staklarije, svjetiljke itd.

Velike količike naročutih stvari u ocaiklini, porculani.

Cijene umjerene, koje se ne boje utakmice.

Na zahtjev šalju se cijenici badava.

Dopisivanje u hrvatskom jeziku.

Pomenuta tvrdka, jedina svoje vrsti u Trstu, preporučuje se svim
našim trgovcima.

26. II.

Podružnice:
Via Barriera vecchia
br. 33.
Via Colonia br. 17.
S. Giovanni di
Guardiella
br. 871.

Telefon br. 1930.

Čudo američanske industrije jest novoizumljeno

Držalo za zbrajanje

(„Maxim“)

uredjeno spremom za
crnilo i olovku.

Ovaj izvanredno duhovito konstruiran aparat služi u
svrhu brzog i sigurnog zbrajanja. Glavno je njegovo svoj-
stvo jednostavno rukovodjenje i bezprikorna funkcija. S jedne strane uklanja duševno
obterćenje, jer se kroz satove neprestano račde sa „Maxim“-držalom, ne opaža nikakova
kionost duha i toli štetna živčana napetost, s druge je strane sigurnost radnje i prištednja
vremena zajamčena. Cijena po komadu sa točnom i lako shvaćljivom uputom K 10-60.
za pouzdećem uz dostavu svote unapried K 10. — Naručuje se kod glavnog odpravnništva:

Em. Erber, Beč, II 8, Enns-gasse broj 21.

4-12

Hrvatska
vjeresijska
banka
Podružnica
Šibenik.

Dionička glavnica

K 1,000.000

Pričuvna zaklada i prihići K 150.000.

CENTRALKA DUBROVNIK

Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel

prima uložke na knjižice u konto ko-
rentu u ček prometu; eskomptuje
mjence.

Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja
vriednine. Devize se preuzimlju naj-
kulantnije. Izplate na svim mjestima
tu i inozemstva obavljaju se brzo
i uz povoljne uvjete

Mjenjačnica

kupuje i prodaje državne papire,
razteretnice, založnice, srećke, va-
lute, kupone. Prodaja srećaka na
obročno odplaćivanje. Osjeuranje
proti gubitku kod ždriebanja. Revi-
zija srećaka i vriednostnih papira
bezplatno. Unovčenje kupona bez
odbitka.

Zalagaonica

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne
i srebrne predmete, drago kamenje
i t. d. uz najkulantnije uvjete.

102—53